

nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.

2. Про міліцію : Закон України від 20.12. 1990 № 565-XII [Електронний ресурс] -Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/565-12>.

3. Погребняк С.П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика) : монографія / С.П. Погребняк. - Х. : Право., 2008. - 240 с.

4. Кривицький Ю. Верховенство права як принцип діяльності міліції: перспективи закріплення та реалізації в умовах реформування МВС України / Ю. Кривицький // Юридична Україна. - 2013. - №8. - С. 8 - 13.

5. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

6. Мармазов В.Є. Принципи правоохоронної діяльності відповідно до Європейської конвенції з прав людини та практики Європейського суду з прав людини / В.Є. Мармазов // Часопис Київського університету права. - 2009. - №2. - С. 262 - 271.

7. Про Європейський кодекс поліцейської етики: Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи (R2001(10)) від 19 вересня 2001 року [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/rec1.pdf>.

8. Концептуальні підходи до реформування органів внутрішніх справ як складової правоохоронної системи та сектору безпеки і оборони України : Інформаційно-аналітичні матеріали до Круглого столу "Концептуальні підходи до реформування МВС у контексті загальнонаціонального плану реформ" (16 квітня 2015р., м. Київ) - К. : Центр Разумкова, 2015. - 56 с.

Жила С. Ю.

здобувач кафедри адміністративного права

та процесу ОДУВС

Надійшла до редакції: 23.12.2015

УДК 343.24

ПОНЯТТЯ ТА ВЗАЄМОДІЯ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ТА ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ПОКАРАННЯ

Конопельський В. Я.

У статті розглядаються поняття, суть та основні проблемні питання взаємодії диференціації та індивідуалізації покарання. Звісно ж, що з метою більш точного визначення розглянутих понять доцільно розмежувати диференціацію та індивідуалізацію кримінальної відповідальності й диференціації та індивідуалізації покарання. Розглянуто інший важливий аспект, що характеризує диференціацію і індивідуалізацію покарання, яка полягає в тому, що законодавець, диференціюючи покарання в законі, діє авторитарно по відношенню до подальшого застосування закону. А в діяльності правозастосовувача, індивідуалізуючого покарання, превалює диспозитивність.

Разом з тим, автори принципово розділяють сфери диференціації та індивідуалізації кримінальної відповідальності, іноді розширюють підстави першої за рахунок включення в них підстав другої. Тому в даній статті розглянуто основні критерії цього розподілу та розгляд цієї проблеми іншими науковцями. Таким чином диференціація кримінальної відповідальності, будучи вписаною в єдину систему принципів кримінального права і будучи принципом інституту кримінальної відповідальності, утворює необхідний "ґрунт" для реалізації індивідуалізації покарання як принципу інституту призначення покарання, виступаючи в якості передумови останнього.

На основі вивченого теоретичного матеріалу було запропонувати власне визначення індивідуалізації покарання, а саме: "індивідуалізація призначення покарання - це визначення міри покарання, необхідної і достатньої саме для даного засудженого з урахуванням його особистості і обставин вчиненого ним злочину".

Ключові слова: злочин, покарання, диференціація та індивідуалізація покарання, кримінальна відповідальність.

В статье рассматриваются понятие, сущность и основные проблемные вопросы взаимодействия дифференциации и индивидуализации наказания. Представляется, что в целях более точного определения рассматриваемых понятий целесообразно разграничить

дифференциацию и индивидуализацию уголовной ответственности и дифференциации и индивидуализации наказания. Рассмотрены другой важный аспект, характеризующий дифференциацию и индивидуализацию наказания, которая заключается в том, что законодатель, дифференцируя наказание в законе, действует авторитарно по отношению к дальнейшему применению закона. А в деятельности правоприменителя, индивидуализирующего наказания, превалирует диспозитивность. Вместе с тем, авторы принципиально разделяют сферы дифференциации и индивидуализации уголовной ответственности, иногда расширяют основания первой за счет включения в них оснований второй. Поэтому в данной статье рассмотрены основные критерии этого распределения и рассмотрение этой проблемы другими учеными. Таким образом дифференциация уголовной ответственности, будучи вписанной в единую систему принципов уголовного права и будучи принципом института уголовной ответственности, образует необходимый "почва" для реализации индивидуализации наказания как принципа института назначения наказания, выступая в качестве предпосылки последнего. На основе изученного теоретического материала было предложено собственное определение индивидуализации наказания, а именно: "индивидуализация назначения наказания - это определение меры наказания, необходимой и достаточной именно для данного осужденного с учетом его личности и обстоятельств совершенного преступления".

Ключевые слова: преступление, наказание, дифференциация и индивидуализация наказания, уголовная ответственность.

In the article the concept, the essence and main issues of interaction differentiation and individualization of punishment. Of course, in order to more accurately determine the concepts considered advisable to distinguish between differentiation and individualization of criminal

© В.Я. Конопельський, 2016

responsibility and punishment of differentiation and individualization. Considered another important aspect that characterizes the differentiation and individualization of punishment, which is that the legislator, differentiating punishment in law, acting authoritatively with respect to the further implementation of the law. And of enforcer, individualization of punishment prevails dispositive. However, the authors essentially divided areas of differentiation and individualization of criminal responsibility, sometimes expanding the base of the first to include them reason to second. Therefore, in this article the basic criteria of distribution and consideration to this problem other scientists. Thus differentiation of criminal responsibility, being inscribed in a single system and principles of criminal law as the principle institution of criminal liability forms required "soil" for the implementation of principle of individualization of punishment as a sentencing Institute, speaking as a prerequisite of the latter. Based on the theoretical material learned was to offer his own definition of individualization of punishment, namely the "individualization of punishment - the definition of capital punishment, it is necessary and sufficient for the convict given his personality and circumstances committed the crime."

Keywords: crime, punishment, differentiation and individualization of punishment, criminal responsibility.

Перш ніж визначити поняття індивідуалізації покарання, необхідно виділити її передумови. Необхідні умови для появи індивідуалізації покарання в історичному процесі складалися поступово. Простежуючи еволюцію кримінального законодавства та поглядів учених слід звернути увагу, що передумовою зародження ідеї індивідуалізації стало закріплення в доктрині думки про те, що покарання має носити особистий характер й не поширюватися на третіх осіб. Об'єктом покарання повинні бути особисті блага, покарання повинно завдавати особисті обмеження і т. д.

З історичних пам'яток права вбачається, що покарання не завжди носило особистий характер. Так, Руська правда передбачала таке покарання як "дикая вира", яка могла стягуватися в певних випадках не зі злочинця, а з його громади, - покаранню у вигляді "потону" і "розграбування" злочинцеві піддавався спільно зі своєю дружиною і дітьми [1, с. 137].

Процес становлення ідеї про те, що покарання має носити особистий характер пояснюється, зокрема, цілями, яких покарання повинно було досягати. У руслі свого історичного розвитку покарання було спочатку помстою за скоєне, воно обходилося зі злочинцем, як з ворогом. Така помста була спрямована, як правило, не тільки на самого злочинця, а й зачіпала його родичів. Пізніше в покаранні з'являються зачатки публічних мотивів - безпеки роду, громади і на перший план виходять майнові покарання, які здатні принести матеріальну користь для громади. Це стає можливим, в тому числі, й завдяки тому, що окремих злочинців вже не становить такої небезпеки для оточуючих у зв'язку зі збільшенням чисельності самої громади.

Найбільш повний розвиток ідея особистого характеру покарання отримала в працях представників соціологічної школи кримінального права, тому звернемося до слів І.Я. Фойницького, який стверджував, що "Особистий характер покарання передбачає відповідність між особистими статками злочинності та заходами боротьби з ним" [2, с. 51]. Погодимось, що саме завдяки особи-

стому характеру покарання, завдяки тому, що покарання звернено до особистості і носить суто індивідуальний характер, через те, що метою є виправлення злочинця - можна говорити про індивідуалізацію покарання, як про один з етапів його призначення.

Якщо положення про особисту відповідальність пов'язані з історичним процесом появи принципу індивідуалізації покарання, то наступна передумова створює умови для реалізації індивідуалізації в кожному конкретному випадку: йдеться про диференціацію кримінальної відповідальності.

Викликає труднощі пошук відмінностей диференціації від індивідуалізації. А.В. Бриліантов знаходить безліч підстав для розмежування цих явищ: вони різні за своїм змістом, завданням, рівнями прояву і реалізації, хоча і знаходяться у тісній взаємодії [3, с. 17].

Індивідуалізація покарання при його призначенні здійснюється правозастосовцем, а якщо точніше - суддею і тільки ним. На цьому етапі орієнтирами для судді служать межі санкції, передбачені законодавцем, а також критерії, спираючись на які правозастосовець може "рухатися" в встановлених межах рамках. Виходячи із суб'єктивності застосування диференціації та індивідуалізації відрізняються і юридичні документи, які завершують зазначені процеси і в яких фіксується їх результат. А саме, диференціація здійснюється в рамках правотворчого процесу, а, отже, завершує її - нормативний правовий акт у вигляді закону, який підлягає обов'язковому включенню до КК України. Індивідуалізація ж являє собою процес застосування норм кримінального закону в частині визначення покарання, а, значить, її результат підкріплюється певним судовим тлумаченням і закріплюється в акті застосування права. Таким правозастосовчим актом буде вирок суду першої інстанції або судова ухвала, винесена при перегляді такого вироку.

Як справедливо відзначає Т.А. Леснієвскі-Костарева: "Процеси диференціації відповідальності та індивідуалізації покарання пов'язані логічно і в часі слідує один за іншим. Їх не можна штучно розривати. Спочатку законодавець встановлює кримінальну відповідальність і типове покарання за той чи інший вид злочину, окреслює загальний контур караності; потім він розмежує цю відповідальність, передбачаючи можливість як би "рухатися по сходах", збільшуючи або зменшуючи відповідальність, аж до можливості повного від неї звільнення; нарешті, правозастосовець обирає конкретну, індивідуальну міру відповідальності в межах, уже визначених законодавцем на попередніх етапах" [4, с. 67]

Таким чином диференціація кримінальної відповідальності, будучи вписаною в єдину систему принципів кримінального права і будучи принципом інституту кримінальної відповідальності, утворює необхідний "ґрунт" для реалізації індивідуалізації покарання як принципу інституту призначення покарання, виступаючи в якості передумови останнього.

Якщо підійти з граматичних позицій до терміну "індивідуалізація", то у словниках під ним розуміють наступне: "зробити індивідуальним; встановити що-небудь стосовно окремого випадку, особи" [5, с. 252], ще індивідуалізацію визначають як "виділення будь-кого, будь-чого за індивідуальними властивостями прийняття до уваги особливостей кожного індивідуума".

У енциклопедичному словнику диференціація (від фр. Differentiation, від лат. Differentia - різниця, відмінність) визначається як поділ цілого на різні частини, форми

та ступені. [6, с. 27]. У тлумачному словнику російської мови С.І. Ожегова і Н.Ю. Шведової “диференціація - розчленування, розрізнення окремого, приватного при вивченні чогось; індивідуалізація - встановити що-небудь до окремого випадку” [5, с. 137]. На наш погляд, другий варіант філологічно більш точно визначає дані поняття, оскільки в першому випадку зміст індивідуалізації в деякій мірі збігається зі змістом диференціації.

Звісно ж, що з метою більш точного визначення розглянутих понять доцільно розмежувати диференціацію та індивідуалізацію кримінальної відповідальності й диференціації та індивідуалізації покарання.

Ці терміни (“кримінальна відповідальність” і “покарання”) нерідко використовуються як взаємозамінні, що не дивно, оскільки їх зміст дійсно відображає в різній мірі окремі аспекти кримінально-правової взаємодії на осіб, які вчинили злочин. Проте в кримінальному праві і законодавстві вони розрізняються і мають самостійне значення.

Перше визначення поняття “індивідуалізація покарання” запропонували в 1958 р. Н.Ф. Кузнєцова і Б.А. Курінов: “індивідуалізацією покарання називається визначення судом конкретної міри покарання особи, винної у скоєнні того чи іншого злочину, що здійснюється на основі закону і соціалістичної правосвідомості суддів, виходячи зі ступеня суспільної небезпеки діяння і особи, яка його вчинила” [7, с. 92]. Зазначене визначення на сьогодні не оскаржується в науці, воно в цілому підтримується з урахуванням сучасного кримінального законодавства. Думка, висловлена авторами, отримала розвиток в першому комплексному дослідженні принципу індивідуалізації, проведеному І.І. Карпечем. На його думку, індивідуалізація покарання в радянському кримінальному праві - це принцип, який полягає в обліку характеру і ступеня суспільної небезпеки скоєного злочину, особу винного, обтяжуючих і пом'якшуючих обставин, який дозволяє за допомогою покарання, що поєднує в собі цілі кари і виховання, домогтися в кінцевому рахунку виправлення і перевиховання злочинця, а також попередити вчинення нових злочинів як засудженим, так і іншими особами [8, с.10]. Безсумнівно, наведене визначення має і донині актуальність і висловлює підхід до індивідуалізації покарання, що склався ще в середині минулого століття.

І.В. Жидких пропонує наступне визначення: “індивідуалізація покарання - це основна вимога інституту призначення покарання, звернена до суду і зобов'язує його оцінювати суспільну небезпеку злочину, особу винного, а також індивідуально підходити до оцінки ефективності покарання при досягненні цілей відновлення соціальної справедливості, виправлення винного та попередження вчинення їм нових злочинів” [9, с. 78]. Тут в якості родового поняття використана “основоположна вимога”, що за змістом навряд чи сильно відрізняється від поняття “принцип” або “керівна засада”.

С.А. Велієв та А.В. Савенков пропонують наступну модифікацію визначення індивідуалізації: “Індивідуалізація покарання в кримінальному праві - це принцип, який полягає в обліку характеру і ступеня суспільної небезпеки скоєного злочину, особу винного (до, в момент і після вчинення злочину), пом'якшуючих та обтяжуючих обставин, що дозволяє за допомогою конкретної міри покарання домогтися, в кінцевому рахунку, виправлення злочинця, а також попередити вчинення нових злочинів як самим засудженим, так і іншими особами” [10, с. 260]. З одного боку хочеться відзначити, що автори визначення

не вказують на зв'язок зі справедливістю покарання і не вказують, що індивідуалізація покарання сприяє меті відновлення соціальної справедливості.

Безсумнівно, індивідуалізація і справедливість при призначенні покарання нерозривно пов'язані, вони не існують один без одного, проте напрямок розмежування даних принципів призначення покарання можна простежити саме за програмними цілями. Щодо цілей покарання, як вірно стверджує А.В. Бриліантов: “без індивідуалізації неможливо призначення покарання, яке відповідало б злочину і обставинам його вчинення й особі злочинця. Без індивідуалізації покарання цілі покарання недосяжні. На певному етапі індивідуалізація покарання переростає в індивідуальне покарання, якому притаманні всі цілі покарання” [3, с. 138].

Інший важливий аспект, що характеризує диференціацію і індивідуалізацію покарання, полягає в тому, що законодавець, диференціюючи покарання в законі, діє авторитарно по відношенню до подальшого застосування закону. А в діяльності правозастосовувача, індивідуалізуючого покарання, превалює диспозитивність. Наприклад, законодавець авторитарно диференціює покарання за крадіжку, визнавши, що вчинення крадіжки неодноразово тягне посилення санкції. Суд, виявивши в конкретній справі ознаки крадіжки і повторності, зобов'язаний кваліфікувати скоєне саме як неодноразову крадіжку, а не “просто” крадіжку. Дотримуючись імперативної норми законодавця, суд зобов'язаний орієнтуватися на типове покарання, передбачене за повторне вчинення крадіжки, тобто на санкцію ч. 2 ст. 185 КК України.

Викладене показує, що необхідно раціонально поєднувати диференціацію і індивідуалізацію покарання, прагнучи досягти рівноваги між вибором суду і обмеженням цього вибору кримінальним законом. Це означає, що, з одного боку, недоцільно встановлювати в кримінально-правових нормах абсолютно визначені, або відносно визначені санкції з надмірно вузькими межами.

Що стосується вітчизняного кримінального законодавства, то для нього характерна тенденція до детальної регламентації меж суддівського розсуду. Ця тенденція простежується особливо чітко на прикладі кримінальних законів радянського періоду, коли межі суддівського розсуду послідовно обмежувалися законодавчими рамками (мова йде про норми, що регулюють призначення покарання і звільнення від нього, кваліфікованих і привілейованих складах злочинів і ін.). В цілому в теорії вітчизняного кримінального права при виборі пріоритетів у вирішенні важливих питань кримінально-правової політики, як правило, провідна роль визнається за законодавцем, а не за правозастосовцем. Щодо цієї проблеми у сучасній доктрині кримінального права існують різні позиції. Так, С.Г. Келіна обґрунтовано виступає за більш детальну диференціацію заходів кримінально-правового впливу і звуження тим самим сфери суддівського розсуду. Вона, зокрема, відзначала, що “подальше вдосконалення системи кримінально-правових заходів боротьби зі злочинністю має йти насамперед по лінії їх упорядкування, диференціації з урахуванням тяжкості впливу кожного окремого заходу і конкретизації підстав застосування.

Під диференціацією юридичної відповідальності звичайно розуміють встановлення в законі різних її видів залежно від суспільної небезпеки правопорушення. Відповідно, у кримінальному праві визначають, що диференціація полягає в розробці на рівні закону такого

розмаїття заходів кримінально-правового характеру, яке в найбільшій мірі відповідало б різноманітності типів злочинів і осіб, які їх здійснюють [11, с. 315]. Тобто суб'єктом диференціації відповідальності визнається законодавець, а її підставою - тип злочину і тип особи, яка його вчинила.

Як вважає Г.Л. Крігер, диференціація відповідальності полягає у визначенні форм відповідальності та їх класифікації стосовно цілих груп (видів) соціально атипичних антигромадських проступків. Це, по суті, є конкретизація меж відповідальності на базі і в межах єдиної підстави відповідальності ... диференціація відповідальності є виключною прерогативою законодавця, який визначає в більш-менш типовому вигляді обсяг і межі відповідної юридичної відповідальності, пов'язуючи їх з певними критеріями і ознаками, закріпленими безпосередньо у законі" [12, с. 127].

Крім зазначених визначень цього поняття, під диференціацією відповідальності в кримінальному праві розуміють встановлення кримінальним законом різних видів (форм, обсягу, заходів) відповідальності залежно від характеру та ступеня суспільної небезпеки злочину й особи винного (іноді додається третя підстава - обставини справи, що пом'якшують і обтяжують відповідальність) [3, с. 57].

На думку Ю.Б. Мельникової, при встановленні в законі критеріїв індивідуалізації покарання законодавець використовує ті ж обставини, які виступають критеріями диференціації покарання. Різниця між цими критеріями вбачається автором у тому, що при диференціації вони вказуються законодавцем в абстрактній формі, а при індивідуалізації - конкретизуються відповідно до обставин, що характеризують конкретне діяння і конкретну особу винного [13, с. 40]. Однак ми не можемо погодитися з цією думкою, адже різниця в рівнях конкретності підстав диференціації та індивідуалізації все ж не повинна зв'язуватися з ототожненням їх підстав. Справді, якщо критерії двох процесів єдині, то повинні збігатися й самі процеси. Водночас, як справедливо підкреслює сама Ю.Б. Мельникова, "диференціація і індивідуалізація кримінальної відповідальності - явища і поняття не ідентичні" [13, с. 18].

Та обставина, що підстави диференціації та індивідуалізації покарання (і кримінальної відповідальності) нерідко змішуються, обумовлено нечітким розподілом самих процесів диференціації та індивідуалізації. Ці сфери розрізняються перш за все по суб'єктам: якщо диференціація покарання - це результат діяльності законодавця, то його індивідуалізація відноситься до правозастосовної діяльності. Розглянуті поняття розрізняються, крім того, по правовим актам, в яких вони закріплюються (закон, акт правозастосування), за часом здійснення діяльності, процедури та порядку її здійснення, а також за своїми підставами і правовими засобами, які використовуються.

Разом з тим, автори принципово розділяють сфери диференціації та індивідуалізації кримінальної відповідальності, іноді розширюють підстави першої за рахунок включення в них підстав другої.

Диференціація кримінальної відповідальності П.В. Коробковим розуміється як передбачений в законах розподіл обов'язків особи, яка вчинила злочин, підлягати осуду, покаранню і судимості, заснованим на обліку, характеру й ступеню суспільної небезпеки злочину і ступеню суспільної небезпеки особи злочинця [14, с. 10]. На нашу думку, правовою основою диференціації

кримінальної відповідальності (і покарання) є тільки кримінальний закон. А в кримінально-виконавчому законодавстві можуть і повинні здійснюватися диференціація і індивідуалізація умов відбування покарання.

Викладене дозволяє виділити елементний склад диференціації покарання і охарактеризувати її наступним чином: суб'єктом диференціації є законодавець; сутність її - поділ, розшарування кримінального покарання; підстава - типові характер і ступінь суспільної небезпеки злочину та суб'єкта злочину з урахуванням кваліфікуючих або привілейованих ознак; логічне продовження диференціації покарання - його індивідуалізація. Іншими словами, диференціація покарання - це встановлення в кримінальному законі меж конкретних видів покарання залежно від типових характеру і ступеня суспільної небезпеки злочину і його суб'єкта з урахуванням кваліфікуючих або привілейованих ознак складу.

Отже, під індивідуалізацією покарання слід розуміти засновану на результатах диференціації покарання конкретизацію виду і розміру покарання особи, яка вчинила злочин, залежно від її особистісних якостей і обставин, що обтяжують або пом'якшують ступінь суспільної небезпеки діяння. Суб'єктом індивідуалізації є слідчий, прокурор, і на останній стадії кримінального провадження - суд.

На основі вивченого теоретичного матеріалу вважаємо за необхідне запропонувати власне визначення індивідуалізації покарання, а саме: "індивідуалізація призначення покарання - це визначення міри покарання, необхідної і достатньої саме для даного засудженого з урахуванням його особистості і обставин вчиненого ним злочину" [15, с. 157].

Література

1. Тихомиров М.Н. 'Пособие для изучения Русской Правды - Москва: Издательство Московского Университета, 1953 - с.192.
2. Фойницкий И.Я. Учение о наказании в связи с тюрьмоведением С.-Пб.: Тип. М-ва пут.сообщ. (А. Бенке). 1889. С. 51.
3. Бриллиантов А.В. Дифференциация наказания: уголовно-правовые и уголовно-исполнительные проблемы. Дис. ... докт. юрид. наук. М., 1998.- 221 с.
4. Лесниевски-Костарева Т.А. Дифференциация уголовной ответственности. Теория и законодательная практика. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Издательство НОРМА, 2000. - 400 с.
5. Ожегов С.И. Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка. М., 1995. - 928 с.
6. Энциклопедический словарь / изд. Ф. А. Брокгауз, И. А. Ефрон; [под. ред. проф. Ф. Ф. Петрушевского, К. К. Арсеньева]. - СПб., 1901. - Т. XIIa (24). -
7. Кузнецова Н.Ф., Куринов Б.А. Отягчающие и смягчающие обстоятельства, учитываемые при определении меры наказания // Применение наказания по советскому уголовному праву. М. 1958. - 178с.
8. Карпец И.И. Индивидуализация наказания в советском уголовном праве. М.: Гос. из-во юр. лит-ры, 1961. -152с.
9. Жидких И.В. Реализация принципов криминального права в загалних засадах призначення покарання. Дис. ... Канд. юрид. наук. Ростов-на Дону. 2007. С.78-79.
10. Велиев С.А. Савенков А.В. Индивидуализация уголовного наказания. 2-е изд. М.: КРАСАНД, 2010, -216с.
11. Непомнящая Т.В. Назначения уголовного наказа-

ния: теория, практика, перспективы. - СПб.: Юридический центр Пресс, 2006. - 781 с.

12. Кригер Г.Л. Дифференциация и индивидуализация наказания // Совершенствование мер борьбы с преступностью в условиях научно-технической революции. М., 1980. - С. 126-131.

13. Мельникова Ю.Б. Дифференциация ответственности и индивидуализация наказания. Красноярск, 1989. С. 38.

14. Коробов П.В. Понятие дифференциации уголовной ответственности // Дифференциация формы и содержания в уголовном судопроизводстве. Ярославль, 1995.

15. Конопельський В. Я. Диференціація та індивідуалізація виконання покарання: кримінальні та кримінально-виконавчі аспекти / В. Я. Конопельський // Південноукраїнський правничий часопис. - 2013. - № 1. - С. 155-158.

Конопельський В.Я.
доктор юридичних наук, доцент
професор кафедри кримінального
права та кримінології ОДУВС
Надійшла до редакції: 16.12.2015

УДК 340.130

ПРАВОВА НОРМАТИВНІСТЬ ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Магновський І. Й.

У статті в теоретико-правовому аспекті розглянуто та розкрито сутність вираження правової нормативності, її розуміння. Визначені основні ознаки соціальної нормативності та виявлено особливості правової нормативності як соціально-правового явища й необхідність їх урахування на сучасному етапі розвитку національного права України.

Ключові слова: право, нормативність, правова нормативність, правове нормування, нормативний характер.

В статті в теоретико-правовому аспекті розглянуто та розкрито сутність вираження правової нормативності, її розуміння. Визначені основні ознаки соціальної нормативності та виявлено особливості правової нормативності як соціально-правового явища й необхідність їх урахування на сучасному етапі розвитку національного права України.

Ключевые слова: право, нормативность, правовая нормативность, правовое нормирование, нормативный характер.

The article, in theoretical and legal aspects, deals with the essence of expression of the legal normativity and its understanding. Author determines the problems of the legal category according to the characteristic of possession the legal normativity by the law itself. Thus, the research of the features of this category and its expression is up-to-date in today's conditions. Relationship of social norms and normativity was found, where the latter is inherent in all social and legal phenomena. Normativity is always connected with the phenomenon of social regulation and is characterized as an integral feature of social reality being an interdependent and interrelated phenomenon of social existence. It is observed that the normativity acts as manifestation of natural and necessary needs of society in regulation certain social relations.

The role of the normative approach for understanding the legal normativity is established. The content of the legal normativity, which is a kind of social one with its own qualitative differences, as a special property of modern law is found. The interdependence of law system and legal normativity as fundamental characteristics of the law that is a normative creation for manifestation

of legal requirements is being argued. Special attention is paid to the normativity in the law, because the latter most objectively reflects features of normativity through formal expression in the legal norms as phenomenon of social reality.

The law as a social phenomenon of normative expression is characterized. This allows determining main characteristic features of the normativity realizing its legal nature. The characteristic peculiarities of the legal normativity as a socio-legal phenomenon and the necessity of taking them into account in the current development of national law of Ukraine are revealed.

Keywords: law, normativity, legal normativity, legal regulation, regulatory nature.

Феномен правової нормативності зазвичай досліджувався з традиційних позицій без з урахування трансформаційних процесів, що відбувалися і тривають у сучасному українському суспільстві. Зважаючи на характеристику притаманності правової нормативності самому праву, нагальним та своєчасним є дослідження особливостей її вираження в умовах сьогодення, що актуалізує дану проблематику.

Окремим аспектам прояву правової нормативності та її розуміння присвятили свої праці такі вчені, як: С.Д. Гусарев, Л.І. Заморська, М.С. Кельман, Н.М. Крестовська, Л.А. Луць, О.Г. Мурашин, Ю.М. Оборотов, Н.М. Оніщенко, П.М. Рабінович, О.Ф. Скакун, Ю.А. Тихомиров, О.Ф. Фрицький, В.Н. Хропанюк, Я.М. Шевченко та інші.

Зауважимо, що ціллю права (будь-якого без винятку) є саме реалізація його соціальної цінності як для суспільства в цілому, так і в житті кожної людини зокрема.

Тому метою та завданням даної статті є висвітлення розуміння самої природи правової нормативності та виокремлення її особливостей на теперішній час розвитку національного права України.

Як підкреслює В.П. Плавич, право є явищем, котре динамічно розвивається під впливом соціальних, політичних, ідеологічних та інших чинників відповідно до рівня соціально-економічних відносин і потреб суспільного розвитку. А взаємодія даних чинників створює основу формування права. Право їх не лише уособлює, але й відображає [1, с. 24].

І саме нормативний підхід до права, указує Д.Є. Петров, дозволяє найадекватніше і логічно чітко охарак-

© І.Й. Магновський, 2016